

Onze boswantsen krijgen gezelschap van hun Aziatische familielid *Halyomorpha halys*: hoe omgaan met deze bedreiging?

Tim Belien & Gertie Peusens
Afdeling Zoölogie, pcfruit vzw
tim.belien@pcfruit.be

CCBT
Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland

DEPARTEMENT LANDBOUW & VISSERIJ

pcfruit
PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW

FRUITCONSULT
Bio Fruit Advies

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland

INHOUD

- Inleiding boswantsen = stinkwantsen = schildwantsen
- Ervaringen beheersing inheemse schildwantsen
- Aziatische Bruingemarmerde stinkwants *Halyomorpha halys*
- Besluit

T. Belien: boswantsen/schildwantsen *H. halys*: Studiedag pitfruit 18/01/2018

PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW 2

boswantsen = stinkwantsen = schildwantsen

Probleem:

Misvormde vruchten: steek/zuigschade

T. Belien: boswantsen/schildwantsen *H. halys*: Studiedag pitfruit 18/01/2018

PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW 3

boswantsen = stinkwantsen = schildwantsen

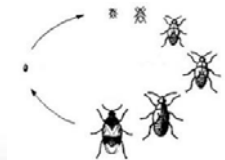

T. Belien: boswantsen/schildwantsen *H. halys*: Studiedag pitfruit 18/01/2018

PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW 4

Pentatomidae (Schildwantsen)

Antenne 5 segmentjes (leden)
 Voorvleugels deels gesclerotiseerd deels membraneus, achtervleugels membraneus
 Scutellum – connexivum
 Stekend-zuigende monddelen (rostrum)

Stinkklieren
 Univoltien
 Ei (tonnetjes, gegroeped) – 5 nimfen - adult

PROEFCENTRUM FRUITTELT VZW

5

T. Belien: boswantsen/schildwantsen H. haly: Studiedag pitfruit 18/01/2018

Schildwantsen in boomgaarden

Pentatomidae

Rhaphigaster nebulosa
Grauwe veldwants

Dolycoris baccarum
bessenwants

Veel verschillende soorten

Roodpootschildwants = boswants

Palomena prasina
Groene stinkwants

Asopinae: nuttige roofstinkwantsen

Peribalus strictus
Zuidelijke schildwants

Pentatoma rufipes

Acanthosoma haemorrhoidale
meidoornkielwants

Coreus marginatus
zuringwants

Leptoglossus occidentalis
bladpootrandwants

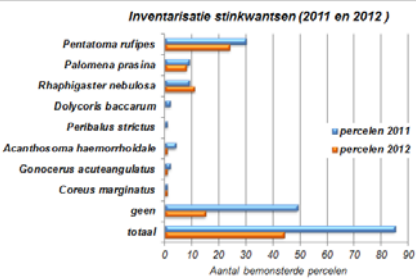
PROEFCENTRUM FRUITTELT VZW

6

T. Belien: boswantsen/schildwantsen H. haly: Studiedag pitfruit 18/01/2018

Schildwantsen in boomgaarden

Inventarisatie stinkwantsen (2011 en 2012)

Species	percelen 2011	percelen 2012
<i>Pentatoma rufipes</i>	~35	~35
<i>Palomena prasina</i>	~10	~10
<i>Rhaphigaster nebulosa</i>	~5	~5
<i>Dolycoris baccarum</i>	~2	~2
<i>Peribalus strictus</i>	~1	~1
<i>Acanthosoma haemorrhoidale</i>	~1	~1
<i>Gonocerus acutangulatus</i>	~1	~1
<i>Coreus marginatus</i>	~1	~1
geen	~45	~45
totaal	~100	~100

R. nebulosa

P. rufipes

P. prasina

→ *P. rufipes* (=roodpootschildwants of boswants) = meest belangrijke

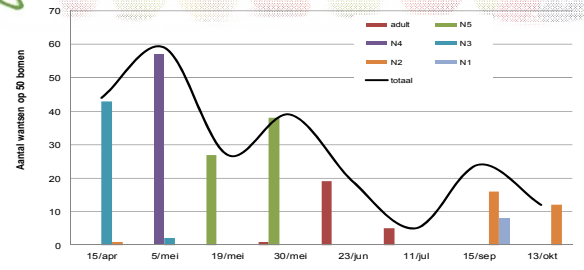
PROEFCENTRUM FRUITTELT VZW

7

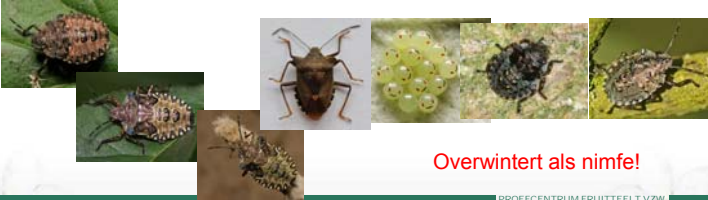
T. Belien: boswantsen/schildwantsen H. haly: Studiedag pitfruit 18/01/2018

Levenscyclus boswants

Dynamica van *P. rufipes* (Huldenberg)

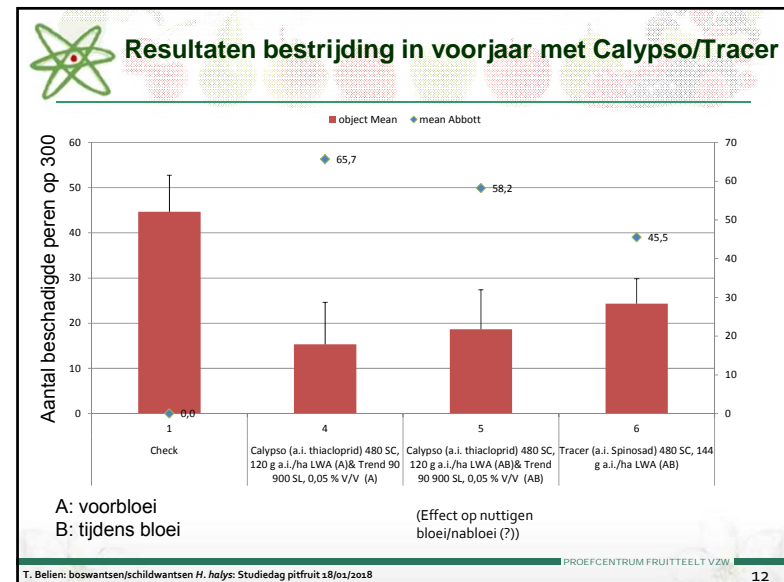
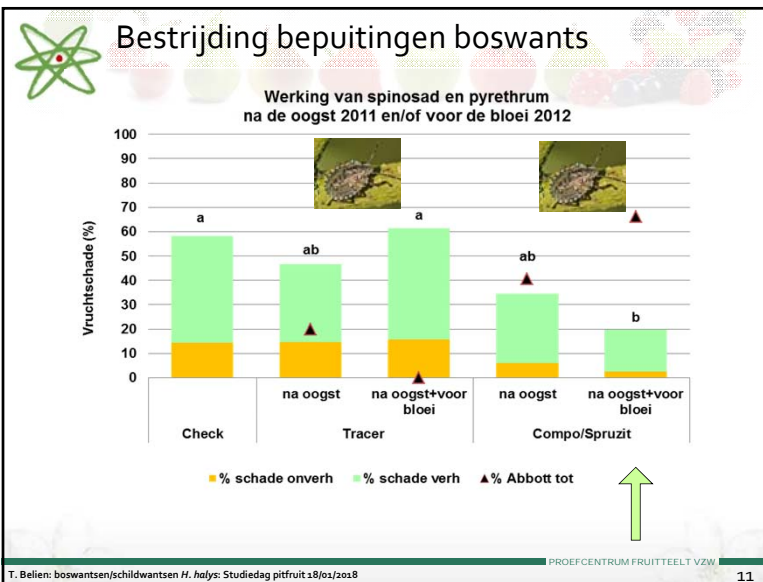
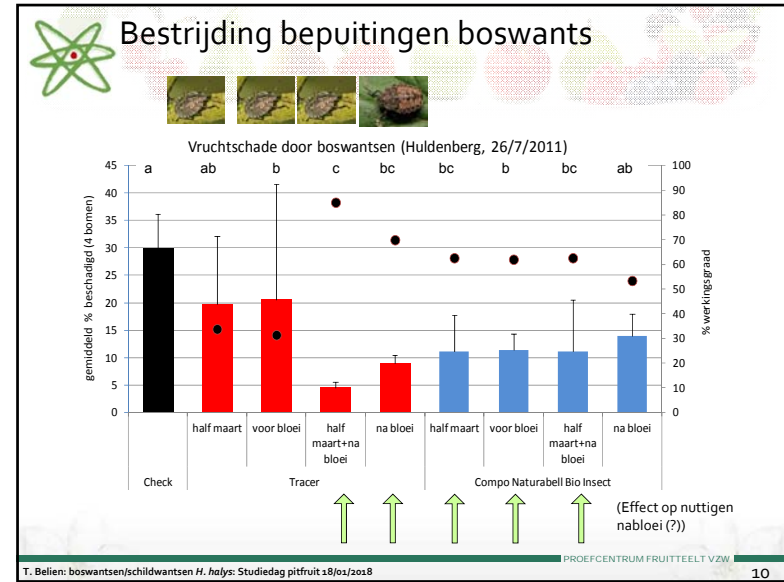
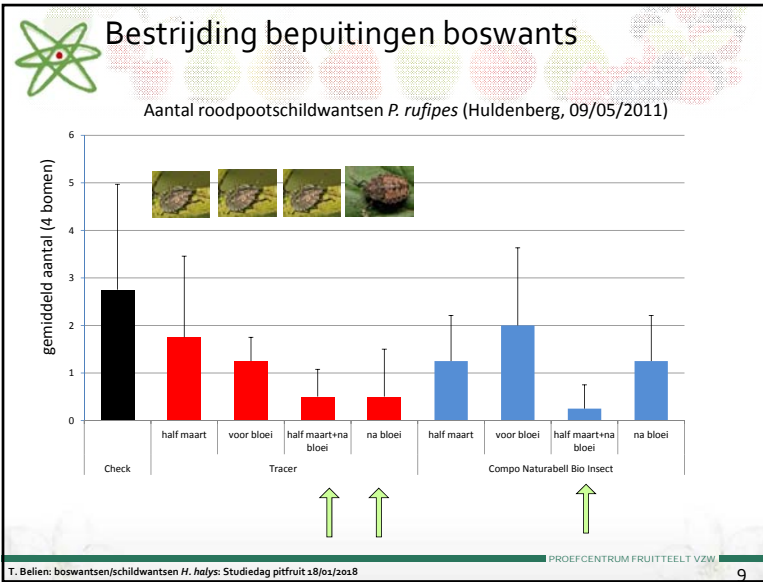
Overwintert als nimfe!

PROEFCENTRUM FRUITTELT VZW

8

T. Belien: boswantsen/schildwantsen H. haly: Studiedag pitfruit 18/01/2018

Populatiodynamica *Pentatoma rufipes*

Voeding eiwitten (zaden)
 Waar/welke waardplanten belangrijk?
 Haag: soortensamenstelling?

T. Belien: boswantsen/schildwantsen H. halys: Studiedag pitfruit 18/01/2018

PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW

13

EIP Operationele groep: "Biofruit Debuggers"

Doorbreken levenscyclus: Netten mogelijk?

T. Belien: boswantsen/schildwantsen H. halys: Studiedag pitfruit 18/01/2018

PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW

14

EIP Operationele groep: "Biofruit Debuggers"

2018: netten geïnstalleerd op 3 locaties bij biotelers in praktijkpercelen om cyclus te doorbreken

T. Belien: boswantsen/schildwantsen H. halys: Studiedag pitfruit 18/01/2018

PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW

15

EIP Operationele groep: "Biofruit Debuggers"

2018: netten geïnstalleerd op 3 locaties bij biotelers in praktijkpercelen

Resultaten:
 beoogde verminderde schade:
 evaluatie volgend seizoen (2019)

T. Belien: boswantsen/schildwantsen H. halys: Studiedag pitfruit 18/01/2018

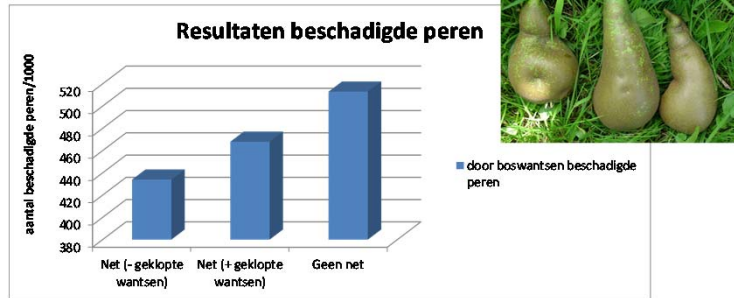
PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW

16

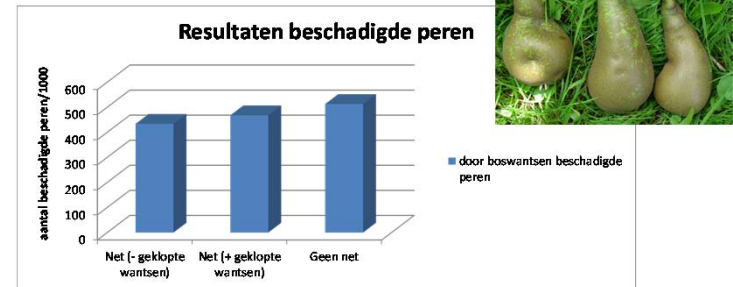
EIP Operationele groep: "Biofruit Debuggers"

Resultaten 2018 locatie (bezoek 25/10/2018)

EIP Operationele groep: "Biofruit Debuggers"

Resultaten 2018 locatie (bezoek 25/10/2018)

Halyomorpha halys (bruin gemarmerde schildwants)

Zeer invasief, afkomstig uit Azië
Polyfaag
Appel, peer, kers, pruim, abrikoos, framboos, druif...
Overwintert als volwassen wants!

Halyomorpha halys (bruin gemarmerde stinkwants)

Niet alleen probleem voor fruitteelers....

Halyomorpha halys (bruin gemarmerde stinkwants)

T. Belien: boswantsen/schildwantsen *H. halys*: Studiedag pitfruit 18/01/2018

PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW

21

Halyomorpha halys (bruin gemarmerde stinkwants)

Sinds 2011/2012 aan het verspreiden over heel Europa

Ook in NL reeds 4 meldingen (particulieren, bevestiging onduidelijk)

T. Belien: boswantsen/schildwantsen *H. halys*: Studiedag pitfruit 18/01/2018

PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW

22

Waarnemingen.be

Bruingemarmerde stinkwants - *Halyomorpha halys* Stål

Soortgroep: Wantsen en cicaden Familie: Pentatomidae (Schilkwantsen) Status: exoot/inburgerend, Soort: Zeldzaamheid

Datum: 2017-11-23
 Protocol: lokale waarneming
 Telmethode: onbekend
 Aantal: 1 imago ter plaatse
 Locatie: Nieuw
 Determinatie: zeker
 Gebied: Sint-Niklaas - Zuid (OV)
 Sint-Niklaas

Waarnemer: Eric Plannier
 Methode: jagen
 Status: Goedgekeurd o.b.v. bewijsmateriaal
 Biotoop: Erven, volkstuinten en moestuinten
 precisie: 10 m

Details: In de veranda na foto's direct buitengezet.

Foto's

Ook reeds waarneming in België...

T. Belien: boswantsen/schildwantsen *H. halys*: Studiedag pitfruit 18/01/2018

PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW

23

Halyomorpha halys (bruin gemarmerde stinkwants)

grauwe veldwants

H. halys

grauwe veldwants

Stekel niet aanwezig bij *H. halys*

Halyomorpha halys

Raphigaster nebulosa

H. halys: 250 eieren (Costi et al., 2017) ↔ grauwe veldwants doorgaans: 40-tal eieren
 Italië: *H. halys*: 2 generaties/jaar ↔ grauwe veldwants: 1 generatie/jaar (België)

T. Belien: boswantsen/schildwantsen *H. halys*: Studiedag pitfruit 18/01/2018

PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW

24

Hoe monitoren? Piramide vallen

Recent ontwikkelde vallen/lokstoffen (voor *H. halys*): aggregatiefieromonen

T. Belien: boswantsen/schildwantsen *H. halys*: Studiedag pitfruit 18/01/2018

PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW 25

Hoe monitoren? Piramide vallen

USA: onderzoek naar lokstoffen (aggregatiefieromonen) Piramide vallen

T. Belien: boswantsen/schildwantsen *H. halys*: Studiedag pitfruit 18/01/2018

PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW 26

Welke nuttigen zijn onze bondgenoten?

T. Belien: boswantsen/schildwantsen *H. halys*: Studiedag pitfruit 18/01/2018

PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW 27

Nieuwe VLAIO LA-traject aanvraag

WP 1: Lok- en valmethodes schildwantsen
 WP 2: Natuurlijke vijanden schildwantsen
 WP 3: Voedselbronnen-dieet schildwantsen
 WP 4: Praktijkvalidatie beheersmaatregelen
 WP 5: Kennisoverdracht en demonstratie

pcfruit vzw afdeling Zoölogie UGent

T. Belien: boswantsen/schildwantsen *H. halys*: Studiedag pitfruit 18/01/2018

PROEFCENTRUM FRUITTEELT VZW 28

Besluit

- Bruin gemarmerde schildwants *H. halys* wordt in 2019 in België verwacht: uitkijken is boodschap! Verdachte wantsen → graag seintje (tim.belien@pcfruit.be; (011/ 69 70 80))
- Beheersing via bespuitingen gewasbeschermingsmiddelen:
  - Focus op actieve nimfe stadia (voor inheemse boswants: na-oogst en rond bloei)
  - Middelen: pyrethroiden (λ -cyhalothrine, deltamethrine) (Karate/Decis), thiacloprid (Calypso), spinosad (Tracer)
  - Opgeliet met nevenwerking op nuttigen: bespuitingen in nabloei periode vermijden
- Beheersing door insect netten (maaszijde < 0,5 cm)
  - Doorbreken biologische cyclus (volwassen boswantsen – zomer)
  - Voorkomen invliegen *H. halys*
  - Kennis alternatieve waardplanten – migratiekarakteristieken noodzakelijk